

**MOŽNOSTI PREKLADU INTERKULTÚRNEHO
DEDIČSTVA KARPATSKÝCH NEMCOV
V KONTEXTE
BRATISLAVSKÉHO KRAJA**

Ján Markech

Ján Markech je absolventom Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave so zameraním na nemecký jazyk a literatúru a Filozofickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku v odbore nemecký jazyk a kultúra. V súčasnosti pôsobí ako interný doktorand na Katedre germanistiky, nederlandistiky a škandinavistiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a aktívne sa zaoberá problematikou kultúrnej koexistencie a recepcie karpatských Nemcov na Slovensku, so zreteľom na nemeckú literatúru v Bratislave v 20. storočí. Súčasne sa venuje štúdiu kulturológie, germanistiky, vyučovaniu a prekladom. V budúcnosti by si aj naďalej rád prehlboval svoje vedomosti v danej téme. Ako potomkovi karpatských Nemcov mu záleží na osвете tejto témy vo vedeckých a študentských kruhoch, v ktorých by v budúcnosti aj rád pracoval.

ÚVOD

Z historicko-kultúrneho a sociálno-politického hľadiska možno označiť súčasnú Bratislavu (a jej priľahlý región) za jedno z najvýraznejšie pozmenených miest na Slovensku. Pri prechádzkach ulicami starého mesta sa do pozornosti tlačí jej niekdajší multikultúrny charakter, za torzo ktorého možno považovať ešte aj dnes prítomné dvoj- poprípade trojjazyčné názvy niektorých kultúrnych pamiatok, ulíc a staromestských domov. Kultúrno-národnostná pestrosť Bratislavy sa vytratila (najmä po udalostiach v roku 1918) nielen z jej každodenného života, ale aj zo samotnej nemeckej, maďarskej a slovenskej verzie jej názvu - *Pressburg*, *Pozsony*, *Prešporok*. Z dnešného pohľadu prevažne monokultúrne hlavné mesto však neustále ponúka svedectvo svojho niekdajšieho nemeckého pôvodu najmä formou dobovej interkultúrnej literatúry, názvoslovia miest a obcí či živými (dedenými) kultúrnymi tradíciami rodín i jednotlivcov. Nemecky písaná literatúra,

chápaná ako forma kultúrno-dobovej reflexie, však ešte stále nezaujala svoje dôstojné miesto v kontexte slovenskej a európskej (interkultúrnej) literatúry. Nemecské pomenovania slovenských miest a obcí, ako aj bohatá literárna tvorba karpatských Nemcov by sa mali dostať do užšieho záujmu germanistiky a jej disciplín - literárnej vedy a translitológie, v záujme ktorých by mala byť osveta bohatého kultúrneho materiálu vlastného regiónu.

1 GENÉZA KARPATSKÝCH NEMCOV

Európa je často označovaná za pestrý a rôznorodý svetadiel. Stala sa matkou mnohých národov a kultúr, ktoré sa spolu vyvíjali a postupne formovali jej dnešný multikultúrny charakter. Sťahovanie národov, obchod, remeslá, kultúrny transfer ale i vojny podmienujú vytváranie dnešného Slovenska. Prvé staroslovanské kmene ho začali osídľovať už v 5. storočí nášho letopočtu. 9. storočie história označuje za obdobie príchodu Židov a Rómov a približne o sto rokov obsadili južné územie maďarskí kočovníci a natrvalo sa tu usadili. Tým sa aj Slovensko stalo multikultúrnym javiskom, existenciu ktorého v rozvíjajúcej sa Európe v 13. storočí (1241 - 1242) poznačili ničivé vpády expandujúcich Mongolov vedených Džingischánom. Z dôvodu nutnosti znovu obsadiť vyplienené oblasti dnešného Slovenska bolo vyhlásené tzv. magdeburské právo, ktoré sa chápalo ako forma mestského práva, priznávajúca obchodníkom rôzne vlastnícke, osobné a hospodárske práva. Vďaka tomu na naše územie začali prichádzať nemeckí prisťahovalci, dnes známi ako karpatskí Nemci.

Tento *terminus technicus*, ktorý zaviedol historik Reimund Freidrich Kaindl, sa etabloval a v súčasných vedeckých disciplínach sa používa výlučne na označenie Nemcov, ktorí kolonizovali Slovensko vo viacerých vlnách v priebehu 12. až 15. storočia. Nemeckí prisťahovalci so sebou priniesli vyspelé remeslá a kultúru, preto tvorili vedúcu triedu všetkých slovenských miest. K ich hlavným kolóniám patrili Bratislava, Spiš (horný a dolný) a stredné Slovensko (okolie hornej Nitry). Neodškriepiteľným faktom ostáva ich markantný prínos v oblasti napredovania Slovenska v kontexte sociálnom, kultúrnom, intelektuálnom, ale aj technickom.

Koexistenciu kultúr na slovenskom území možno označiť za príkladnú až ideálnu. Samotní karpatskí Nemci situáciu zhodnotili takto: „Máme túto krajinu radi, tu chceme žiť spolu so Slováckmi, Maďarmi, Rómami, Čechmi, Rusínmi, Ukrajincami a ďalšími národnosťami. Chceme však aj poukázať na veľký prínos karpatských Nemcov pre hospodársky a kultúrny rozvoj Slovenska v uplynulých storočiach.”¹ Harmóniu spolunažívania značne pozmenil rok 1867, kedy nastalo tzv. rakúsko-maďarské vyrovnanie, ktoré malo za následok asimilačný tlak Ma-

ďarov aj na karpatských Nemcov. Ešte zásadnejší vplyv na ich celkovú sociálno-kultúrnu degradáciu mal rok 1918, ktorý so sebou prináša významné historické udalosti s existenčnými dopadmi pre „slovenských Nemcov“. Koniec prvej svetovej vojny, rozpad Rakúsko-Uhorska a vznik nových štátnych útvarov, okrem iného aj prvej Československej republiky, viedlo k premenovaniu trojjazyčného mesta *Pressburg, Pozsony, Prešporok* na jednojazyčnú Bratislavu, ako aj k jej korunovaniu za centrum slovenskej časti spoločnej republiky.

Oficiálny krok prekrstenia mesta však pozmenil aj jeho kultúrny život. Z multikultúrneho sa stávalo monokultúrne. Najzásadnejšie následky so sebou priniesol 2. august 1945, keď vstúpil do platnosti Benešov dekrét číslo 33, odnímajúci prevažnej väčšine karpatských Nemcov československé štátne občianstvo, čo vyústilo do ich nasledovného vyhostenia do povojnového Nemecka, ktoré bolo pre nich cudzie. Z obyvateľov, ktorí „majú túto krajinu radi“, sa razom stávajú obyvatelia, ktorým sa na pozmenenom Slovensku nežije ľahko: „Schwer war die Lage der Karpatendeutschen, die aus verschiedenen Gründen in der Slowakei geblieben sind. Aufgrund der Benesch-Dekrete sind sie recht-, ehr- und besitzlos geworden.“²Ako paradox k citátu o láske voči Slovensku stojí nasledovný text, ktorý sa nachádza na pamätníku vyhnaní karpatských Nemcov: „Na pamiatku karpatskonemeckých spoluobčanov, ktorí boli v rokoch 1944-1947 prinútení opustiť Slovensko, svoju 800-ročnú vlasť.“ Jasnou rečou hovoria aj štatistiky sčítania ľudu Slovenskej republiky, v ktorých sa po roku 1947 prihlásilo ku karpatskonemeckej menšine 0,7 % obyvateľstva, v roku 1961 0,2 %, a od roku 1980 až do posledného sčítania z roku 2011 je percento karpatských Nemcov konštantné: len 0,1. V súčasnosti žije na území Slovenska približne päťtisíc občanov hlásiacich sa k nemeckej národnosti, z ktorých väčšinu združuje Karpatskonemecký spolok na Slovensku so sídlom v Košiciach, ktorý vyvíja kultúrne, publikačné a iné činnosti, smerujúce k snahe udržať tradíciu bohatej minulosti karpatských Nemcov.

2 PREKLAD NÁZVOSLOVIA MIEST A OBCÍ

Nemecké názvoslovie sa v súčasnosti používa len veľmi zriedka. Väčšina prekladateľsko-tlmočnickej obce sa v procese translácie prikláňa k slovenskej asimilácii, čo bezprostredne vedie k značnej marginalizácii originality prekladu. V záujme zachovania autenticity uvádzame nasledujúcu tabuľku nemeckého názvoslovie miest a obcí v rámci Bratislavského kraja:

Ján Markech

Slovenský názov	Nemecký ekvivalent	Slovenský názov	Nemecký ekvivalent
Bratislavský kraj	<i>Kreis Preßburg</i>	Okres Bratislava	<i>Bezirk Pressburg</i>
Staré Mesto	<i>Altstadt</i>	Podunajské Biskupice	<i>Bischdorf</i>
Ružinov	<i>Rosenheim</i>	Vrakuňa	<i>Fragendorf</i>
Nové Mesto	<i>Neustadt</i>	Rača	<i>Ratzersdorf</i>
Vajnory	<i>Weinern</i>	Devín	<i>Theben</i>
Devínska Nová Ves	<i>Thebenneudorf</i>	Dúbravka	<i>Kaltenbrunn</i>
Karlova Ves	<i>Karlsdorf</i>	Lamač	<i>Blumenau</i>
Záhorská Bystrica	<i>Bisternitz</i>	Čunovo	<i>Sarndorf</i>
Jarovce	<i>Kroatisch-Jarendorf</i>	Petržalka	<i>Engerau</i>
Rusovce	<i>Karlbürg</i>	-	-
Okres Malacky	<i>Bezirk Malatzka</i>	Borinka	<i>Ballenstein</i>
Jablonové	<i>Apfelsbach</i>	Kuchyňa	<i>Kuchel</i>
Láb	<i>Laab</i>	Malacky	<i>Malatzka</i>
Studienka	<i>Hausbrunn</i>	Stupava	<i>Stampfen</i>
Okres Pezinok	<i>Bezirk Bösing</i>	Dubová	<i>Wernersdorf</i>
Limbach	<i>Limbach</i>	Modra	<i>Modern</i>
Pezinok	<i>Bösing</i>	Svätý Jur	<i>Sankt Georgen</i>
Šenkvice	<i>Schenkowitz</i>	Viničné	<i>Schweinsbach</i>
Okres Senec	<i>Bezirk Wartberg</i>	Bernolákovo	<i>Landschutz</i>
Dunajská Lužná	<i>Schildern</i>	Hamuliakovo	<i>Gutern</i>
Chorvátsky Grob	<i>Kroatisch Eisgrub</i>	Ivanka pri Dunaji	<i>Iwanka a.d. Donau</i>
Kalinkovo	<i>Semerhdorf</i>	Kráľová pri Senci	<i>Königsdorf</i>
Malinovo	<i>Eberhardt</i>	Most pri Bratislave	<i>Bruck</i>
Nová Dedinka	<i>Neudorf</i>	Rovinka	<i>Waltersdorf</i>
Senec	<i>Wartberg</i>	Veľký Biel	<i>Ungarischbiel</i>
Zálesie	<i>Giebel</i>	-	-

PREKLADATELSKÉ LISTY 2

Viacere tituly z hľadiska prekladu pôsobia zdanlivo jednoducho: „Kuchyňa“ – „Die Küche“, „Studienka“ – „Das Brunnlein“, „Modra“ – „Die Blaue“, „Most pri Bratislave“ – „Die Brücke bei Preßburg“, „Nová Dedinka“ – „Das neue Dörfchen“. Ich názvy však nevznikli doslovne, čo je zreteľne vidieť aj v nasledujúcej tabuľke:

Slovenský názov	Nemecký ekvivalent	Slovenský názov	Nemecký ekvivalent
Trnavský kraj	<i>Kreis Tyrnau</i>	Gabčíkovo	<i>Bösch</i>
Šamorín	<i>Sommerein</i>	Sládkovičovo	<i>Dioseg</i>
Hlohovec	<i>Freistadt</i>	Piešťany	<i>Pystian</i>
Veľké Kostoľany	<i>Großkosztolan</i>	Senica	<i>Senitz</i>
Holíč	<i>Holitsch</i>	Skalica	<i>Skalitz</i>
Trnava	<i>Tyrnau</i>	-	-
Nitriansky kraj	<i>Kreis Neutra</i>	Hurbanovo	<i>Altdala</i>
Levice	<i>Lewenz</i>	Nitra	<i>Neutra</i>
Nové Zámky	<i>Neuhäusel</i>	Štúrovo	<i>Gockern</i>
Šaľa	<i>Schala</i>	Radošina	<i>Radoschin</i>
Trenčiansky Kraj	<i>Kreis Trentschin</i>	Bánovce N.Bebravou	<i>Benowitz</i>
Ilava	<i>Eulau</i>	Čachtice	<i>Tschächtitz</i>
Považská Bystrica	<i>Waagbistritz</i>	Bojnice	<i>Weinitz</i>
Handlová	<i>Krickerhau</i>	Prievidza	<i>Privitz</i>
Trenčín	<i>Trentschin</i>	-	-
Žilinský kraj	<i>Kreis Sillein</i>	Čadca	<i>Tschadsa</i>
Liptovský Mikuláš	<i>Sankt Nikolaus</i>	Martin	<i>Sankt Martin</i>
Vrútky	<i>Ruttek</i>	Ružomberok	<i>Rosenberg</i>
Sklené	<i>Glaserhau</i>		
Banskobystrický kraj	<i>Kreis Neusohl</i>	Banská Bystrica	<i>Neusohl</i>

Ján Markech

Harmanec	<i>Harmanetz</i>	Staré Hory	<i>Altgebirg</i>
Banská Štiavnica	<i>Schemnitz</i>	Brezno	<i>Bries an der Gran</i>
Krupina	<i>Karpfen</i>	Lučenec	<i>Lizenz</i>
Zvolen	<i>Altsohl</i>	Krahule	<i>Blaufuß</i>
Prešovský kraj	<i>Kreis Preschau</i>	Bardejov	<i>Bartfeld</i>
Humenné	<i>Homenau</i>	Kežmarok	<i>Käsmark</i>
Spišská Belá	<i>Zipser Bela</i>	Levoča	<i>Lautschau</i>
Poprad	<i>Deutschendorf</i>	Štrba	<i>Tschirm</i>
Prešov	<i>Preschau</i>	Stará Ľubovňa	<i>Altlublau</i>
Košický kraj	<i>Bezirk Göllnitz</i>	Gelnica	<i>Göllnitz</i>
Košice	<i>Kaschau</i>	Michalovce	<i>Großmichel</i>
Rožňava	<i>Rosenau</i>	Krompachy	<i>Krompach</i>
Spišská Nová Ves	<i>Zipser Neudorf</i>	-	-

Aj preklad mimobratisklavského názvoslovia by mohol miestami zväzdať k doslovnosti: „Nové Zámky“: „Die neuen Schlösser“, „Staré Hory“ – „Die alten Berge“ / „Die alten Gebirge“, „Stará Ľubovňa“: „Die Alte Lublein“. Názvy obcí karpatských Nemcov však niesli iné – špecifické motivácie, ktoré sa nezhodujú s priamymi korešpondenciami.

3 INTERKULTÚRNY CHARAKTER NEMECKEJ LITERATÚRY V BRATISLAVE

Interkulturalita sa ako samostatná kategória germanistiky objavuje v 80. rokoch minulého storočia. Odvtedy sa (nielen v germanistike) vyvinula celá plejáda disciplín zaoberajúcich sa interkulturalitou, ktorá je vo všeobecnosti chápaná ako výsledok interakcie a komunikácie nastávajúcej medzi vlastnou a cudzou kultúrou. V súčasnosti sa ňou zaoberá interkultúrna filozofia, teológia, psychológia, komunikácia a pedagogika. V medziach lingvistických odborov hovoríme o interkultúrnej didaktike, literatúre a interkultúrnej translatológii, ktorá už vo svojej podstate predstavuje implikovaný interkultúrny dialóg.

Na základe akých kritérií si nemecká literatúra v Bratislave nárokuje byť ozna-

čovaná za interkultúrnu? Odpoveď ponúka nemecká lingvistka, interkulturologička, doktorka Irmgard Honnef-Beckerová. Tá definovala tri podmienky, ktoré literatúru oprávňujú k takémuto označeniu:

1. interkultúrna biografía autora, ktorá participuje vo viacerých kultúrnych priestoroch;
2. jazykovo-literárna interkulturalita, prejavujúca sa viacjazyčnosťou, miešaním jazykov a zmenou jazykov;
3. tematická interkulturalita, dokumentovaná ako vnímanie cudzej kultúry a jej zobrazenie v interkultúrnej komunikácii (literárneho) diela.

Interkultúrny charakter nemecky písanej literatúry v geografických medziach súčasnej Bratislavy tkvie primárne v strete nemeckého a slovenského kultúrneho kontextu. Na tomto mieste však nesmú byť opomenuté ďalšie faktory, determinujúce inter- až multikultúrny charakter mesta, a to konfesia a etnikum: „Wir kamen gut miteinander aus. Unter uns waren Katholiken und Juden, Lutheraner und Atheisten, Slawen, Deutsche, Ungarn, Zigeuner – es war herrlich, es war unwiederholbar schön, dieses Zusammenleben, in dem es fast nie knirschte.“⁴³ Karpatskí Nemci, ako autori píšuci po nemecky, spĺňajú všetky tri podmienky – interkultúrnu biografiu, jazykovú a tematickú interkulturalitu, ktorú prenášajú aj do svojich – interkultúrnych – diel.

4 ASPEKTY PREKLADU INTERKULTÚRNEJ NEMECKEJ LITERATÚRY V BRATISLAVE

Koexistenciu kultúr a jazykov niekdajšieho Prešporka recipovali organicky aj samotní obyvatelia. Rozdiely vyplývajúce z konfesie, etnika, národnosti, jazyka a kultúry boli vnímané ako niečo samozrejmé, čomu nebolo nutné venovať zvláštnu pozornosť. Štyridsať rokov totalitného režimu však za idylickým multikultúrnym spolunažívaním v pokoji a mieri urobilo hrubú čiaru. Harmóniu koexistencie narušilo silné (čecho)slovakizovanie, uprednostňovaným na úkor pôvodnej pestrosti mesta, do ktorého sa sťahovalo čoraz viac Slovákov (ale aj Čechov) zo všetkých kútov zjednotenej republiky. Po nástupe komunistického aparátu k moci sa na pôvodne bohatú nemeckú históriu Bratislavy akoby zabúdalo, čo viedlo k značnej marginalizácii kultúrneho dedičstva karpatských Nemcov a ich literatúry, ktorá nebola takmer vôbec recipovaná cez preklad. Od pádu komunistického režimu (1989) prešlo 23 rokov a história hlavného mesta Slovenskej republiky i literatúry sa zo zabudnutia pomaly dostáva do popredia.

Z načrtnutých faktov vyplývajú tri aspekty prekladov interkultúrnej literatúry karpatských Nemcov, literárne pôsobiacich na území súčasnej Bratislavy. Prvým

aspektom je snaha literárnej vedy a translatológie o premostenie rozdielu spôsobeného štyridsaťročným totalitným režimom, počas ktorého bola oficiálne podporovaná výlučne literatúra korešpondujúca s prísnyimi predpismi komunistickej strany. Úloha interkultúrnych diel tkvie v „dobehtutí“ zameškaného. Košťálová (2003) vidí v konkrétnej realizácii prekladov nielen „dobehtutie“ zameškaného, ale aj konfrontáciu odohrávajúcu sa na intelektuálnej národnej úrovni.

Druhý aspekt interkulturality prekladov literárnych diel karpatských Nemcov v kontexte niekdajšieho Prešporka možno vidieť v opozícii svoje – cudzie na báze konfrontácie kognitívnych štruktúr mentálno-kultúrnej sféry reprezentantov rôznych kultúrnych jednotiek. V tomto prípade oproti sebe stojí slovenská kultúra na strane jednej a kultúra karpatských (slovenských) Nemcov na strane druhej. Vzhľadom na tento fakt možno hovoriť o pseudopostkoloniálnej literatúre, ktorá prináša veľkú výzvu pre prekladateľskú prax, so zreteľom na všeobecné zameralenie diel na (v prevažnej miere) taký charakter literatúry, ktorá reflektuje nemecky hovoriaci kultúrny priestor, avšak v inter- až multikultúrnom prostredí vtedajšieho územia Slovenska. Ako problematické sa môžu javiť preklady názvoslovnia miest a obcí, preklady mien, titulov a oslovení množstva národností, kultúr a konfesií, ako aj heterogénne prostredie mesta ako takého.

Tretí aspekt sa pohybuje v rovine rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí, pričom zohľadňuje literárnu tvorbu žien, s prihliadnutím na feministický charakter ich diela. Kládne si otázku, či je vôbec v danej literatúre prítomná žena – autorka a do akej miery sa konfrontuje s koexistujúcim svetom (svetom mužov). Chápanie prekladu ako interkultúrnej činnosti pohybujúcej sa medzi východiskovou a cieľovou kultúrou sa v tomto prípade posúva do roviny intrakultúrnej – recipujúcej vzťahu ženy voči iným faktorom – mužom, spoločnosti, sociálnemu, politickému a inému prostrediu v rámci danej kultúry. Načrtnuté tri aspekty môžu slúžiť ako pomôcka prekladateľom pri práci s nemeckou literatúrou v Bratislave, ktorej konkrétnejším podobám sa bude venovať nasledujúca kapitola.

5 AUTORI A DIELA INTERKULTÚRNEJ NEMECKEJ LITERATÚRY V BRATISLAVE

Cieľom nasledujúcej kapitoly nie je vytvorenie chýbajúceho celistvého kánonu interkultúrnej nemeckej literatúry v Bratislave, ale len upozornenie na konkrétnych autorov a ich literárnu tvorbu, ktorá by sa mala stať súčasťou slovenskej prekladovej literatúry, recipovanej tak laickou, ako aj odbornou verejnosťou. Ako už bolo úvodom spomenuté, karpatskí Nemci osídľovali na Slovensku tri hlavné lokality: Bratislavu, Spiš (horný a dolný) a okolie hornej Nitry. Podľa nich sme zaradili aj autorov v nasledujúcej tabuľke:

PREKLADATELSKÉ LISTY 2

Bratislava /Pressburg/	Spiš /Zips/	Nitra /Hauerland/
<i>Johann Nepomuk Batka</i>	Alexander Béla	Maria Therese von Artner
<i>Karl Benyovszky</i>	Jakob Eduard Alexy	Josef Barsi
<i>Gustav David</i>	Johann Samuel Bene	Emil Karl Berndt
<i>Adolf Dux</i>	Eugen Binder	Julian Ghownitz
<i>Otto von Fabricius</i>	Johannes Bocacius	Innocenz Greschner
<i>Gustav Adolf von Famler</i>	Samuel Bredetzky	Friedrich Andreas Hali- tzky
<i>Georg von Gaál</i>	Eugen Deil	Alois Freiherr von Med- nyánszky
<i>Karl Geist</i>	Marharete Ehlers	Paul Neubauer
<i>Elsa Grailich</i>	Johann Christian von Engel	Szende Riedl
<i>Karl Anton Gruber von Grubenfels</i>	Emmerich von Fest	-
<i>Franz Joseph Freiherr von Haymerle</i>	David Fröhlich	-
<i>Emil Hofmann</i>	Johannes Samuel Fuchs	-
<i>Eugen Holly</i>	Christian Genersich	-
<i>Karoline Janik</i>	Johann Genersich	-
<i>Karl Jetting</i>	Jakob Glatz	-
<i>Wolfgang von Kempelen</i>	Rudolf Götz	-
<i>Johannes Michael Kern</i>	Johann Gretzmacher	-
<i>Ines Kintzler</i>	Caspar Hain	-
<i>Ferdinand Laban</i>	Aurel Hensch	-
<i>Otto Gottfried Freiherr von Leinburg</i>	Oskar Hubicky, Ritter von Korczak	-
<i>Moritz Mandl</i>	Michael Klein	-

Ján Markech

<i>Therese Gerle</i>	Johann Samuel Klein	-
<i>Karl Daniel Nitsch</i>	Christoph Klesch	-
<i>Adolf Poppenheim</i>	Daniel Klesch	-
<i>Karoline Schmid-Fasser</i>	Theodor Kliegl	-
<i>Carl Eugen Schmidt</i>	Johann Matthias Korabinsky	-
<i>Heinrich Schmidt</i>	Friedrich Lám	-
<i>Karl Julius Schröer</i>	Ernst Lindner	-
<i>Tobias Gottfried Schröer</i>	Johann Loisch	-
<i>Therese Schröer</i>	Paulus Apelles Löwenstein	-
<i>August Siebenlist</i>	Julius Robert Luchs	-
<i>Joseph Siebenlist</i>	Viktor Mohr	-
<i>Karl Sloboda</i>	Andreas Julius Probstner	-
<i>Karl Fulgentius Spath</i>	Karl Georg Rummy	-
<i>Johann Michael Tekusch</i>	Friedrich Schmolz	-
<i>Karl Weiss</i>	Johann Georg Schmolz	-
<i>Karl Gottlieb Windisch</i>	Karl Wilhelm Schwarz	-
-	Emma Seltenreich	-
-	Leonhard Stückel	-
-	Arthur Weber	-
-	Rudolf Weber	-
-	Samuel Weber	-
-	Robert Weisser	-

Z uvedenej tabuľky vyplýva prevaha Spiša voči Bratislave a hornej Nitre. Spiš ako taký tvoril tak rozlohou ako aj počtom prisťahovaných karpatských Nemcov

najväčšiu kolóniu, čo sa odrazilo aj v počte literárne aktívnych autorov. Úvodom načrtnutá špecifickosť Bratislavy z nej však činí zaujímavý determinant literárnej tvorby, ktorej chceme venovať pozornosť.

Johann Nepomuk Batka (mladší), známy ako divadelný kritik *Pressburger Zeitung* (Bratislavské Noviny) prispieval aj do periodík ako *Viedenské listy* a *Budapeštianske listy*. Zaujímavé čítanie nám ponúka Karl Benyovszky vo svojich *Sagen aus Donautal* (Poviedky z dunajského údolia). Gustav David participoval na slovenskom a rakúskom kultúrnom dianí predovšetkým ako dramatik, autor veselohier. Zbierkou noviel *Deutsch-Ungarisches* (Nemecko-maďarské) predstavuje Adolf Dux kultúrneho sprostredkovateľa medzi Prešporokom a Budapešťou. Literárne prvotiny Georga von Gaála možno vidieť v prekladoch z maďarskej literatúry. Počas pobytu vo Viedni začal literárne tvoriť. Vrcholom jeho spisovateľskej kariéry je epos *Die Nordischen Gäste oder der neunte Januar* (Hostia zo severu alebo deviaty január). Rok 1918 zanechal v multikultúrnom prostredí trojjazyčného mesta hlboké stopy, ktoré sú témou periodika *Pressburger Interieurs* (Bratislavských interiérov) žurnalistky a spisovateľky Elsy Grailich. Známe je aj jej dielo *Das Märchen von ewigem Frieden* (Rozprávka o večnom mieri). Karoline Janiková, známa svojimi básňami ospevujúcimi krásu rodného Prešporoka, vydala svoje básne *Unter dem ewigen Bogen* (Pod večnou klenbou), v ktorých pripomína nemeckú kultúrnu tradíciu. Ferdinand Laban sa zas intenzívne venoval recepcii Shopenhauerovej filozofie a vydal básnické dielo s názvom *Auf der Haimburg* (V Haimburgu). Väčšina nemecky píšucich autorov z Prešporoka, ktorí sú svojou kvalitnou literárnou tvorbou potenciálne zaujímaví pre preklad, publikovala vo vtedajších periodikách: *Pressburger Zeitung*, *Grenzbote*, *Volksstimme*, *Rampe*, *Das Rif* a.i.

ZÁVER

Pri pohľade na kultúrno-sociálny kontext dnešnej Bratislavy možno len s ťažkosťami uveriť, že príslušníci židovskej obce ju svojho času nazývali „Malý Jeruzalem“. Niekedy korunovačné mesto Rakúsko-Uhorska stmelujúce nejednu národnosť, kultúru, etnikum, či konfesiю sa neúprosným plynutím dejín stalo takmer rýdzo slovenským mestom, o čom svedčí aj jeho premenovanie z pôvodne trojjazyčného mesta *Pressburg*, *Pozsony*, *Prešporok* na jednojazyčnú Bratislavu. Proklamovanie hlavného mesta Slovenska za miesto s bohatou nemeckou históriou nebolo v pláne totalitného režimu. Počas jeho štyridsaťročného trvania sa na skutočný pôvod nielen Bratislavy, ale aj ostatných kolónií karpatských Nemcov akosi zabúdalo. Názvoslovie miest a obcí, ktoré má v nemeckom jazyku, sa v súčasnosti uvádza len po slovensky, s výnimkou obce „Krahule“ – „Blaufuss“.

Dedičstvo spolupútnikov národa slovenského – Nemcov – zanechalo po 800-ročnej koexistencii kultúrne stopy, ktoré si zaslúžia byť „znovuobjavené“. Odvolávajú sa na známy citát: „Národ, ktorý nepozná svoju históriu, je odsúdený prežiť si ju ešte raz“, chceme záverom vyzdvihnúť z veľkej časti nemeckú históriu Slovenska, ktorá má svoje dedičstvo zakorenené v literatúre karpatských Nemcov. Práve v ich literatúre sa ukrývajú doposiaľ málo recipované historické udalosti, ktoré mapovali spoluutváranie našej kultúry začiatkom minulého storočia.

POZNÁMKY

¹ Porovnaj: *Karpatskí Nemci na Slovensku*: <http://www.kdv.sk/?page_id=54&lang=sk>.

² Porovnaj: *Karpatskí Nemci na Slovensku*: <http://www.kdv.sk/?page_id=54&lang=sk>.

³ Košťalová, D.: *Die Slowakei im mitteleuropäischen Kulturraum*, s.14.

LITERATÚRA

ERLL, A., GYMNICH, M.: *Interkulturelle Kompetenzen Erfolgreich kommunizieren zwischen den Kulturen*. Stuttgart : Lerntraining GmbH, 2010. 174 s. ISBN 978-3-12-940005-0.

GÁBOROVÁ, M (ed.): *Na zlome času – Im Wandel der Zeit*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2012. 130 s. ISBN 978-80-223-3177-7.

GLOŠÍKOVÁ, V.: *Handbuch der deutschsprachigen Schriftsteller aus dem Gebiet der Slowakei (17.20. Jahrhundert)*. Wien : Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1995. 167 s. ISBN 3-7001-2202-0.

HEVEŠIOVÁ, S.: *Preklad ako forma interkultúrneho dialógu v postkoloniálnej ére*. In: Preklad a tlmočenie 7. Banská Bystrica : FiF UMB, 2006, s. 59-64. ISBN 80-8083-342-7.

HONNEF-BECKER, I.: *Interkulturalität als neue Perspektive der Deutschdidaktik*. Nordhausen : Traugott Bautz, 2006. 133 s. ISBN 978-3-88309-259-9.

KARPATENDEUTSCHE VEREIN IN DER SLOWAKEI: *Jahrbuch des Karpatendeutschen Vereines in der Slowakei*. 2011. 255 s. EV 4502/11.

Karpatskí Nemci na Slovensku. In: Karpatskonemecký spolok na Slovensku. [online], [cit: 2012-11-03]. Dostupné na internete: <http://www.kdv.sk/?page_id=54&lang=sk>.

KOŠŤÁLOVÁ, D.: *Die Slowakei im mitteleuropäischen Kulturraum*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2003, 163 s. ISBN 80-223-1846-9.

WIERLACHER, A., BOGNER, A.: *Handbuch interkulturelle Germanistik*. Stuttgart : Metzlersche Verlagsbuchhandlung und Carl Ernst Poeschel Verlag GmbH in Stuttgart, 2003. 506 s. ISBN 3-476-01995-1.

RESUMÉ

Die vorliegende Studie fokussiert auf das Thema der Übersetzungsmöglichkeiten der interkulturellen deutschen Literatur im Rahmen der heutigen Hauptstadt Bratislava. Einleitend wurde der Stadtentstehungshintergrund thematisiert, mit dem Resultat, in diesem Falle gehe es um die inter- sogar multikulturelle Stadt (Region) mit vorwiegend deutschen Wurzeln. Anschließend wurde die Aufmerksamkeit der allgemeinen Geschichte der Einwanderung von deutschen Einsiedlern – den Karpatendeutschen – gewidmet, die sich in drei Hauptgebieten des gegenwärtigen Gebietes der Slowakei niedergesetzt haben – Zips (Ober- und Unterzips), Hauerland und die Stadt Pressburg. Als Nächstes wurde auf das reiche Erbe der deutschen Einwohnerschaft thematisiert, wobei die Ortschaftsprache und das literarische Schaffen dargestellt wurden. Es wurde die Notwendigkeit zum Ausdruck gebracht, die jetzigen slowakischen Ortsbezeichnungen, fachgemäß in die deutsche Sprache zu übersetzen. Drei Übersetzungsaspekte interkultureller deutscher Literatur Pressburgs wurden im Rahmen des fünften Kapitels thematisiert und das abschließende sechste Kapitel stellte die deutschsprachigen Autoren und ihr Werk dar.

Mgr. Ján Markech
Katedra germanistiky, nederlandistiky a škandinávisitiky
Filozofická fakulta UK
Gondova 2
814 99 Bratislava
markech.jan@gmail.com